

Ludwik Zabielski

Lublin w dokumentach i książkach

Rocznik Lubelski 10, 345-347

1967

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

czesnych działaczy ruchu oporu; Tadeusz Szymański zwrócił uwagę na konieczność szybkiego opracowania syntezy polskiego ruchu oporu i wkładu w walkę o wyzwolenie kraju spod okupacji; Leszek Siemion przypomniał mało znane fakty porozumień międzyorganizacyjnych w czasie okupacji w powiecie lubelskim; Władysław Kuszyk podniósł rolę PPR na tle historii polskiego ruchu robotniczego.

Konferencja stanowiła nowy etap w badaniach nad dziejami Polskiej Partii Robotniczej na Lubelszczyźnie i wkład lubelskiego środowiska naukowego w ogólnopolskie obchody 25-tej rocznicy jej powstania.

Albin Koprucki

LUBLIN W DOKUMENTACH I KSIĄŻKACH

Uroczyste obchodzona w 1967 roku 650 rocznica nadania praw miejskich Lublinowi przez Władysława Łokietka stała się okazją do zorganizowania dwu bardzo interesujących wystaw dokumentów i książek obrazujących dzieje Lublina.

Jedną wystawę zorganizowała Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. H. Łopacińskiego w Lublinie, prezentując książki, prasę i dokumenty ze zbiorów własnych. Ekspozycja nosząca tytuł *Z dziejów Lublina 1317—1967* obrazowała dorobek historyków, głównie lubelskich, w zakresie badania przeszłości miasta Lublina.

Ekspozycje zgromadzone na wystawie w ilości około 200 stanowią niewielką część bogatego księgozbioru i dokumentów dotyczących Lublina, a przechowywanych w zbiorach Biblioteki im. H. Łopacińskiego w Lublinie. Biorąc to pod uwagę należy podkreślić bardzo trafnie dokonaną selekcję materiałów, co pozwoliło na zachowanie przejrzystości całej ekspozycji, której nadano układ chronologiczny.

Przy pomocy dokumentów lub ich fotokopii oraz książek i prasy zilustrowano wszystkie dziedziny życia miasta Lublina w poszczególnych okresach dziejów. Na podkreślenie zasługują również dobrze opracowane komentarze i napisy informacyjne.

Wystawę dokumentów otwierała fotokopia przywileju lokacyjnego dla Lublina wydanego przez Władysława Łokietka 15 sierpnia 1317 roku. W tej części zgromadzone zostały również publikacje traktujące o najstarszym okresie dziejów miasta. Znalazły się tu opublikowane w różnych okresach prace naukowe L. Białkowskiego, M. Bałabana, J. Mazurkiewicza, K. Myślińskiego i J. Riabinina. Pokazano tu również fotokopię fragmentu dzieła Aleksandra Gwagain: *Kronika Sarmacji europejskiej w której zamyka się Królestwo Polskie...*, wydanego w Krakowie w 1611 roku. Fragment ten zawiera najstarszy drukowany opis ówczesnego Lublina.

W następnym dziale zgrupowano publikacje o dziejach Lublina w okresie Odrodzenia oraz prace omawiające rolę tego miasta w ruchach społeczno-religijnych XVI—XVII wieku (A. Kossowski, St. Tworek, L. Zalewski). Pokazano tu również fotokopię stron *Raju dusznego* Biernata z Lublina, pierwszej książki polskiej drukowanej w Krakowie u Unglera w 1514 roku.

Szczególnie bogate materiały (prasa, pamiętniki, opracowania naukowe) wykorzystano dla zilustrowania różnych dziedzin życia miasta w okresie rozbiorów. Ekspozycje zgrupowane w tym dziale informowały o dużej aktywności ówczesnego lubelskiego środowiska kulturalnego oraz żywych w Lublinie tradycjach walk na-

rodowowyzwoleńczych (pamiętniki powstańców 1863 roku, prace poświęcone rewolucji 1905—1907).

Kolejny dział wystawy poświęcono publikacjom odnoszącym się do okresu międzywojennego, a szczególnie do lat 1914—1920, kiedy to Lublin był jednym z głównych ośrodków ruchu rewolucyjnego w Polsce. Do ilustracji tych zagadnień posłużyły prace St. Krzykały, J. Naumiuka i Cz. Wycecha oraz fotokopie artykułów z „Głosu Lubelskiego” o Radach Delegatów Robotniczych.

W dziale grupującym publikacje dotyczące drugiej wojny światowej i ruchu oporu w Lublinie dominują pozycje traktujące o walce z okupantem. Pokazano tu również reprodukcje portretów organizatorów i przywódców tej walki (P. Dąbek, M. Wójtowicz).

Ostatni największy dział wystawy poświęcony był publikacjom dotyczącym Polski Ludowej. Pokazano tu zdjęcia (m. in. fotokopię Manifestu Lipcowego), prasę i książki odnoszące się tematycznie do pierwszych dni Polski Ludowej, „kiedy Lublin był Warszawą”, jak również obrazujące wszechstronny rozwój i osiągnięcia Lublina w okresie 23 lat władzy ludowej. *Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, 3 lata pracy; Akademia Medyczna w Lublinie; 10 lat lubelskiej Fabryki Samochodów Ciężarowych; Dzielnica uniwersytecka w Lublinie* — oto niektóre tylko pozycje z tego działu.

Drugą wystawę przygotowało Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Lublinie. Tytuł wystawy *Dawny Lublin w dokumentach XIV—XVIII wieku* w pełni informuje o zakresie chronologicznym ekspozycji oraz o materiałach użytych do ilustracji wszechstronnego rozwoju miasta i jego roli w ówczesnym państwie.

Z bardzo bogatych zbiorów akt miasta Lublina wybrano około 100 eksponatów w tym ponad 40 oryginalnych dokumentów pergaminowych, przy pomocy których ukazano dzieje miasta na przestrzeni pięciu wieków. Całość ekspozycji podzielono na osiem zasadniczych działów rzeczowych, z których każdy poprzedzony został zwięzłym komentarzem. Poszczególne eksponaty zaopatrzone w regesty.

Pierwszy dział poświęcony jest najstarszym dziejom miasta i uzyskaniu przez nie praw decydujących o dalszym jego rozwoju. Jako podstawowy dokument pokazany tu został oryginalny akt z 15 sierpnia 1317 roku, na mocy którego Lublin otrzymał prawo miejskie zwane magdeburskim. Przedstawiono tutaj też dokumenty z przywilejami dla Lublina nadanymi przez królową Elżbietę (7 stycznia 1377) i Władysława Jagiełłę (17 maja 1383 i 2 stycznia 1392).

Drugi dział obejmował dokumenty obrazujące rozwój przestrzenny miasta właściwego oraz powstawanie jurydyk miejskich. Z zagadnieniem tym ściśle związana była sprawa murów miejskich. Ilustrując te problemy wystawiono m. in. dokument Zygmunta III Wazy z 8 sierpnia 1605 roku zezwalający na zabudowę placów pod Zamkiem oraz dokument tego króla z 10 kwietnia 1612 roku zezwalający na budowę domów murowanych na Krakowskim Przedmieściu.

Następny, trzeci dział omawiający rozwój władz miejskich poprzedzono obszernym komentarzem charakteryzującym trzy zasadnicze etapy kształtowania się tych władz i ich rozwoju (1317—1504, 1504—1651, 1651—1780). Dla zobrazowania tego problemu wybrano najstarsze ustawy miasta Lublina, zwane wilkierzami z początków XV wieku oraz najstarszą z zachowanych ksiąg sądu wójta dziedzicznego z lat 1465—1485. Zgrupowano tu również podstawowe dokumenty królewskie rozstrzygające spory Rady Miejskiej z wójtem, pospółstwem i starostą.

Lublin jako ośrodek życia gospodarczego przedstawiony został w następnym dziale. Zgromadzono tu przywileje królewskie ustalające jarmarki w Lublinie (Kazimierz Jagiellończyk — 30 czerwca 1448) oraz zezwolenia królewskie i Rady Miejskiej

skiej na założenie w Lublinie zakładów rzemieślniczych, wodociągów i cechów. Działalność cechów lubelskich ilustrują również księgi cechowe i wyroby introligatorów.

Lublin siedzibą władz administracyjnych i sądów dawnej Rzeczypospolitej to temat piątej części wystawy. Wyłożone księgi sądów grodzkich i wiecowych świadczą o roli Lublina jako ośrodka administracyjnego i sądowego (Trybunał Koronny). Fotokopia dokumentu z 1 lipca 1569 roku (Unia z Litwą) informowała o odbywających się również w Lublinie sejmach Rzeczypospolitej.

Odrębny dział poświęcono sławnym ludziom związanym z Lublinem. W tym dziale pokazano dokumenty oraz fragmenty zapisów w księgach miejskich i sądowych świadczące o ścisłych związkach z Lublinem ludzi zasłużonych dla naszej kultury, jak Rej z Nagłowic, Sebastian Klonowic, Jan Kochanowski oraz słynny lekarz z XVI wieku — Wojciech Oczko.

Dotychczas przedstawiane były zjawiska wpływające korzystnie na rozwój miasta. Jednak w dziejach Lublina wystąpiły również czynniki powodujące upadek gospodarczy miasta. Chodzi tu głównie o skutki zniszczeń wojennych. O tych właśnie problemach miasta mówiły dokumenty i księgi miejskie zgrupowane w następnym dziale wystawy. Z rejestrów podatków na cele wojskowe i innych wydatków miejskich wynikało, że najbardziej uciążliwymi dla Lublina były wojny z połowy XVII wieku. Świadczą o tym pokazane w tym dziale przywileje królewskie zwalniające Lublin od niektórych świadczeń wojskowych ze względu na zniszczenia wojenne, np. Jana Kazimierza z 27 marca 1658 roku i Michała Wiśniowieckiego z 8 listopada 1669 roku.

Ostatni dział omawianej wystawy obejmował schyłek dawnej Rzeczypospolitej. Był to okres kiedy Lublin zaczynał dźwigać się z upadku. Przyczyniło się do tego realizowanie uchwał Sejmu Wielkiego (protokół wyboru władz miejskich w kwietniu 1796 roku na podstawie Konstytucji 3 Maja) oraz działalność Komisji Dobrego Porządku. Tę część wystawy jak również całość ekspozycji zamyka dokument o trzecim rozbiórce Polski, wystawiony 21 marca 1796 roku przez cesarza austriackiego i wpisany do ksiąg miejskich Lublina.

Omawiane dwie ekspozycje dokumentów i książek o Lublinie mimo, że zorganizowane zostały przez różne instytucje i obejmowały różne okresy chronologiczne wzajemnie uzupełniały się, dając przegląd najciekawszych źródeł i publikacji o Lublinie.

Ludwik Zabielski

WYSTAWA „SIEDEM WIEKÓW ROZWOJU PRZESTRZENNEGO LUBLINA”

Jubileusz 650-lecia lokacji Lublina na prawie miejskim był okazją ukazania szerszemu społeczeństwu jego dziejów i roli. W tym celu zorganizowano w mieście wiele imprez o charakterze naukowym i popularyzatorskim. Jedną z tych inicjatyw była wystawa traktująca o rozwoju przestrzennym miasta zorganizowana przez Muzeum Okręgowe w Lublinie, a która otwarta została 3 czerwca 1967 roku w salach Oddziału Historycznego tego Muzeum w Bramie Krakowskiej.